

УДК 599.322.3:591.52 (477:292.452)

БОБЕР РІЧКОВИЙ (*CASTOR FIBER L.*) В БАСЕЙНІ Р. ШОПУРКА

Тофелюк М.Ф., Тафічук В.М., Потіш А.Л.

ДВНЗ «Ужгородський національний університет, м.Ужгород, Україна

RIVER BEAVER (*CASTOR FIBER L.*) IN THE SHOPURKA RIVER BASIN

Tofelik M., Tafichuk V., Potish A.

Uzhhorod National University, Uzhhorod, Ukraine

tofeliuk.mykhailo@student.uzhnu.edu.ua

Проведено облік поселень бобра річкового (*Castor fiber L.*) в басейні річки Шопурка, визначено їх характеристику та зафіксовано координати. У місцях поселення виявлено погризи стовбурів твердих листяних порід, що свідчить про голодування та можливу міграцію особин вздовж водотоку. На основі результатів дослідження припущено оцінку чисельності особин в басейні річки Шопурка.

Ключові слова. Бобер річковий, річка Шопурка, експансія.

The settlements of the *Castor fiber L.* in the Shopyurka River basin were recorded, their characteristics were determined, and coordinates were registered. Evidence of gnawed trunks of hard deciduous trees was found at the settlement sites, indicating starvation and potential migration of individuals along the watercourse. Based on the research findings, an estimate of the beaver population in the Shopyurka River basin was proposed.

Keywords. *Castor fiber L.*, Shopyurka River, expansion.

Останні роки поширення бобра європейського в регіоні Українських Карпат має інтенсивний характер. Все частіше фіксуються поселення в місцях, що є не типовими для цього виду. Вперше після ренатуралізації в Угорщині, Словаччині та Польщі, бобра європейського спостерігали у басейні річки Уж [2]. Загалом, на думку дослідників розселення бобра річкового в Закарпатській області набуло характеру експансії [1]. Попри це помітне заселення гірських річок, які є менш досліджені, ніж заплавні ріки. Обстежено було долину р. Шопурка притоки р. Тиса. Метою нашої роботи є

виявлення та аналіз розселення бобра європейського в басейні річки Шопурка, оцінка величини поселень вздовж річки та її приток.

Для обстеження басейну р. Шопурка було закладено маршрут вздовж основного водотоку від місця впадіння річки в р. Тиса до витоків. Обстеження проводили в лютому-березні 2024 року. Окремо досліджувались більші притоки. При обстеженні фіксувалось: наявність погризів, їх вік; розміри хатинки, наявність загати та її розташування, розміри загати та хатинки, навколишня рослинність. За допомогою мобільного додатку фіксувалась GPS координата та висота над рівнем моря розташування хатинок та погризів. Присутність бобрів визначалась по свіжості погризів та наявності зволжених ділянок на загатах.

Річка Шопурка - гірська річка в межах Рахівського району, права притока р. Тиса. Загальна протяжність річки Шопурка становить 13 км, крутизна схилів що утворюють басейн, коливається в межах від 20 до 40°, падіння річки 26 м/км, швидкість течії в межах 2-3 м/с. Має дві притоки : права притока р. Мала Шопурка (інша назва - Крайня ріка) річка-потік з похилом 39 м/км, загальна довжина долини цієї річки 28 км.; ліва притока – р. Середня – річка-потік довжиною 27 км, з похилом 42 м/км. Обидві притоки утворюють V-подібні долини, вздовж яких прокладено лісові ґрунтові дороги (рис. 1) [3,4].

Рис. 1. Карта схема поселень бобра річкового в басейні р. Шопурка

Перші відомості про поселення бобрів в долині р. Шопурка відомі з усного повідомлення Потіш Л.А., який мав фото та відеофіксацію поселення з 2018 року. В подальшому відомості про поведінку бобра річкового фіксувала егерська охорона та мисливствознавець філії «Великобичківське ЛМГ» ДП «Ліси України», про що відмічалось у звітній документації. Точну дату появи виду в басейні нам встановити не вдалось. У результаті обстеження басейну р. Шопурка виявлено урочища в яких було знайдено сліди життєдіяльності бобра європейського (табл. 1).

Таблиця 1

Характеристика поселень бобра річкового в басейні р. Шопурка

№п/п	Розташування поселень	Координати, висота над рівнем моря	Присутність хатки, розміри	Наявність загати	Розміри озерця	Навколишня деревна рослинність
1	ур. Бринзин	48°07'09"N 24°03'26"E, 501 м н.р.м.	Не виявлено	Відсутня	-	Вільха сіра, Ліщина звичайна, Верба козяча
2	ур. Н.Щербілово	48°11'22"N 24°02'35"E, 643 м н.р.м.	Діаметр – 3,80м Висота – 0,8 м	Відсутня	970 м ²	Вільха сіра, Верба козяча, Ліщина звичайна, Ялина європейська, Бук лісовий, Граб звичайний, Клен-явір
3	ур. В.Щербілово	48°11'48"N 24°02'35"E 659 м н.р.м.	Діаметр – 4,0 м Висота – 0,5 м	Поздовжня загата біля лісової дороги	750 м ²	Вільха сіра, Верба козяча та ламка, Граб звичайний, Бук лісовий, Ліщина звичайна, Ялина європейська
4	ур. Федорово	48°05'45"N 24°05'45"E 472 м н.р.м.	Не виявлено	Зруйнована течією	-	Верба козяча, Вільха сіра, Ліщина звичайна

Погризи (в тому числі тогорічні) були зафіксовані в чотирьох локаціях. Хатки бобрів виявлено в двох урочищах (рис. 2). За словами лісівників бобри в цих локаціях заселилися близько 5-6 років тому. Хатки побудовані в основному з хмизу вільхи сірої та верби козячої та рідше з опалого чи погризеного хмизу інших деревних порід. В цих двох локаціях виявлено погризи на твердих листяних та хвойних породах, а пошкодження навколишніх дерев суттєве, що свідчить про більшу кількість особин в поселеннях. В урочищі «Бринзин» знайдено, як тогорічні так і свіжі одиничні погризи, це вказує на тривалість поселення. Біля місця погризів дерев на відстані 50-70 метрів знаходиться постійний лісовий розсадник, збільшення чисельності бобрів в цій локації ймовірно може впливати на його функціонування. В урочищі «Федорово» на річці Середня було знайдено свіжу загату. Місце являє собою косу з одного боку якої є порівняно спокійна течія де влітку 2023 бобри збудували поперечну загату, проте восени бурхлива течія її зруйнувала. Свіжі погризи були зафіксовані тільки на м'яких листяних породах. Відносно висоти над рівнем моря поселення бобрів по річці Шопурка та її притокам, найвище знаходиться на висоті – 659 м н.р.м., а найнижче зафіксоване – 472 м н.р.м.. Поселення вздовж р. Мала Шопурка спостерігалось лісівниками ще 5 років тому, в урочищі «В. Щербілово». Можливо, відсутність достатньої кількості кормових ресурсів, про що свідчать численні пошкодження дерев як твердих так і м'яких листяних порід, спричинило їх міграцію вниз по течії та до сусідньої притоки р. Шопурка до ур. «Федорово», де їх того року лісівники помітили вперше.

Рис. 2. Сліди життєдіяльності бобрів: а) хатка в урочищі Н.Щербілово;
б) погризи верби козячої в ур. Федорово

Аналіз отриманих результатів дає змогу зробити наступні попередні висновки. Заселення басейну р. Шопурка відбулось після 2012 року оскільки до 2012 - го відомостей не було, хоча по основному руслу р. Тиса бобри уже зустрічались набагато вище. Ймовірною перепоною міг бути смт В.Бичків, який розташований по обом берегами р. Шопурка. Сліди життєдіяльності (погризи) бобра зустрічаються по всьому водотоку р. Шопурка, але типові споруди у вигляді хаток і загат зустрічаються тільки в чотирьох локалітетах. Спроба поперечної загати в урочищі Федорово була невдалою, а поздовжня загата в урочищі В.Щербілово існує з 2016 року (рис. 3).

Рис.3. Поздовжня загата в ур. В.Щербілово

Чисельність бобрів в басейні р. Шопурка оцінюємо в 16-20 особин. Подальший моніторинг за поселеннями бобра річкового дасть змогу більш детально встановити чисельність та лісорослинні умови існування даного виду на гірських річках.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Bashta, A. T., L. Potish. "Expansion of European beaver in the Ukrainian Carpathians area."Scientific Bulletin of Uzhgorod University (Ser. Biol.)33 (2012): 144-153.
2. Башта А.-Т. В. Ссавці Закарпатської області / А.-Т. В. Башта, Л. А. Потіш ; НАН України, Ужгород. нац. ун-т. – Львів, 2007. – 260 с.
3. Каталог річок України. / Швець Г. І. — К.: Видавництво Академії наук Української РСР, 1957. — 192 с.
4. Лета В. В. (2016). Гідроекологічний стан річки Шопурка Рахівського району Закарпатської області. Гідрологія, гідрохімія і гідроекологія, 2, 91-96.